

Tomaž Banovec

18. 11.2015, Ljubljana, Hotel Union

»Aktivno in zdravo staranje, bivanje in transport« - Ugotovitve in priporočila

A. UVOD IN SPLOŠNO

A.1 Raziskava AHA.SI bivanje in transport¹ obsega poleg predpostavljenega splošnega opolnomočenja starejših ljudi, njihovih asociacij ter države in njenih institucij v najširšem smislu, tudi vprašanja zdravega in prijaznega bivanja in povezovanja med oskrbovanci in oskrbovalci, torej tudi transportne poti med starejšimi gospodinjski in družinami ter oskrbovalci, kadar je za to potreba. Izdelan je tudi krajši povzetek² na 8 straneh. Iz teh in drugih gradiv je gradivo za predstavitev 18. novembra 2015 v Ljubljani.

A.2 Predpostavljamo trajno prizadevanje za opolnomočenje deležnikov za oskrbovanje v ožjem družinskem prijateljskem ali sosedskem okolju, seveda ob določeni urejeni posredni javni pomoči (centralna in lokalna država) v obliki raznih storitev in tudi ob neposrednih denarnih pomočeh. Ocenjujemo, da tako kot celo v Veliki Britaniji količina in obseg storitev iz raznih »obveznih« zavarovanj bistveno presega neposredna plačila upravičencem do socialnih pomoči in da so tudi naši prejemniki takih pomoči v najvišjem dogodkovnem kvintilu. Za potrebne spremembe velja zaveza o dolgoročnem uravnoveženju prihodkov in odhodkov proračunov centralne in lokalne države (izdelana je posebna tabela), javna sredstva za nastanitev ne dosegajo niti 0,0% BDP-ja.

Resolucija o nacionalnem stanovanjskem programu do 2025³« (RNSP-2025) je usmerjena predvsem v preučevanje in pripravo novih shem – med njimi tudi za starejše prebivalstvo in ne analizira stanovanja kot to dele WHO - v svojih priporočilih. Vendar tudi »**Resolucija o nacionalnem planu zdravstvenega varstva 2015-2025 - skupaj za družbo zdravja** (ResNPZV 2015-2025), stanovanja in bivanja kot pomembnega četrtega stebra socialne in zdravstvene varnosti ne omenja.

A.3 Razmerju med strategijami, ki naj bi veljale za demografski preobrat smo v osnovnem gradivu namenili dovolj prostora. Stanje ni dobro, povezanost je slaba. *Ali je pri vsaki analizi, poročilu, namenu, ukrepu, strategiji in podobnem ukrepanju odgovoriti na klasična Hermagorasova vprašanja?*

<i>Kaj,</i> <i>What</i>	<i>Kdo,</i> <i>Who</i>	<i>Kdaj,</i> <i>When,</i>	<i>Kje,</i> <i>Where,</i>	<i>Zakaj,</i> <i>Why,</i>	<i>Kako,</i> <i>In what way,</i>	<i>Koliko</i> <i>By what means</i>
----------------------------	---------------------------	------------------------------	------------------------------	------------------------------	-------------------------------------	---------------------------------------

Vprašanje kaj je tako že narejenega in kako je ta naloga definirana na skupni ravni in v okviru javnih sredstev, ki definirajo »socialno državo«?

¹ Tomaž Banovec: »Aktivno in zdravo staranje, bivanje in transport«, Program AHA.Si. 18. oktober 2015, elektronska verzija. 50 strani (AHA.SI_bivtrans_oktober_končno_tob). Gradivo je rezultat dela v dveh letih. Osnovni obsega 5 poglavij in Priloga v kateri so povzeta tudi originalna besedila in grafikoni ter tabele.

² Tomaž Banovec, »Aktivno in zdravo staranje, bivanje in transport« povzetek 20. oktober 2015. 8 strani (AHA.Si_povzetek_8_strani_20.oktober 2015).

³ Trenutno je v sprejemanju v Državnem zboru in bo kot kaže sprejeta.

A.4 Demografski prehod⁴ – kot ga tudi imenujejo, predpostavlja povezana, materialno, organizacijsko usklajena prizadevanja, usklajene strategije ter koordinacijo dela v najmanj navedenih štirih osnovnih sestavinah ali področjih.

D1 Socialna varnost, seveda so tu tudi pokojnine

D2 Zavarovanja za zdravje in zdravo življenje

D2 Kombinacija obeh - zavarovanje za dolgotrajno oskrbo

D3 Urejanje bivalnih pogojev in fizičnega ter s tem povezanega okolja

Vsaj za ta del (D1, D2, D3, D4) potrebujemo enotno urejene definicije opazovanih enot po SILC-u, materialne in denarne bilance ter usklajene napovedi, tudi močno analitsko skupino, odgovornega nosilca s pooblastili in urejene analitske osnove za danes in jutri. In seveda dodatne poglobljene obdelave za skupino starejših in upokojujencev. Njihovo življenje ni podprto samo iz javnih sredstev, imajo še lastne dohodke, denarna in drugačna premoženja, nepremičnine in včasih - če ne praviloma, tudi močno socialno družinsko in socialno mrežo. In kot smo povedali velik del storitev socialne države. Treba je govoriti o **sektorju gospodinjstva in izdelani poseben analitski model za dovolj podrobno strukturirano populacijo 50+ in posebej za upokojujence v ustreznih časovnih intervalih (5 let)**. Opazovati je potrebno **vsa gospodinjstva** (okrog 830. 000), ne samo tistih, ki jih je treba podpreti (mogoče tretjina) pri zdravem bivanju in racionalnem premikanju (transport).

Razprava o ocenah in priporočilih Komisije EU in proračunu za 2016 in 2017 je potrebna tudi med snovalci AHA.SI, če želimo, da bodo rezultati naloge uporabni in če bomo želeli predlagati kak uresničljiv ukrep. Ob tem napovedovanje, da bomo večino stvari reševali z evropskimi sredstvi ni realno.

Potrebna so večja ali bolj realno na novo razporejena javna sredstva in mobilizacija energij in prihrankov prebivalstva ter velika akcija ter mobilizacija, da si ljudje pravočasno uredijo svoje domove za zdravo in varno starost⁵.

B. DRUGE UGOTOVITVE (BIVANJE)

Sistematika in oštevilčenje so povzeti iz Aktivno in zdravo staranje, bivanje in transport« povzetek 20. oktober 2015. 8 strani (AHA.Si_povzetek_8.strani_20. Oktober 2015).

1. Večina naših seniorjev stanuje v svojih ali družinskih stanovanjih in hišah (90%). Ob upokojitvi se soočajo z okrog 40 % manjšimi tekočimi prihodki in so v svoji lastni stanovanjski – sedaj pogosto preveliki nepremičnini, ter tudi s transportnimi težavami. V nalogi smo se posvetili tudi temu problemu in še v 2014 predlagali MDDSZEM in MOP model državne pomoči pri obnovi in prilagajanju domov za zdravo in aktivno starost. Pismo je v prilogi osnovnega gradiva. Poleg nemških izkušenj, ki so objavljene tudi v Vzajemnosti je dobro razumeti belgijsko skrb za prilagajanje stanovanj novim potrebam.
2. Spoštovati in uveljaviti je treba priporočila WHO, ki smo jih razširili in dopolnili. Razpoložljivi podatki kažejo, da je dom – tudi klub uporabi visoko razvitih tehnologij, materialov in načinov gradnje - še vedno glavni vzrok za slabo zdravstveno izpostavljenost. To vključuje veliko dejavnikov, omejeno samo izbor - **domači poškodbe, kemične snovi, plesen in vlaga, hrup, radon in sevanja, škodljivci in parazitske bolezni, slab dostop do vode in slabe sanitarije,**

⁴ Kotnik Finance in OECD ter Eurostat. »Slovenski vozel - zaradi pokojnin so zaposleni obdavčeni do grla, a so pokojnine vseeno mizerno nizka«, prilaga tabelo EU Komisije, ki ob sedanjem delež BDP-ja za pokojnine 11.8 % kar nas uvršča na deveto mesto med 27 članicami napoveduje, da bomo imeli v 2060 letu prvo mesto z 15.3 % deleža BDP-ja.

⁵ V okviru projekta HELPS je ZDUS izdal knjižico »Majhni posegi za velike učinke« prilagoditve bivalnega okolja in uporaba pripomočkov za starejše«. 13 strani. Namenjena je vsem tudi manj premožnim starejšim gospodinjstvom

bližina virov onesnaževanja, poplave in neustrezna zaščita pred ekstremnimi vplivi vremena in podobni specifični problemi značilni za razvitost sredine, civilizacijske navade in druge posebnosti.

3. Predlog: Gradiva WHO za to področje spremljati ter sodelovati in potreben del tudi prevesti. To vse povezati s svetovanjem za aktivnosti, ki so mogoče.
4. Pripraviti je treba skupno vizijo razvoja in upravljanja dolgožive družbe s posebnim ozirom na starajoče prebivalstvo, njegovo zdravstveno stanje in pogoje življenja ter bivanja v 2025 ter 2035. Pr tem osvežiti sprejeta stališča (MDDSZEM) o stanovanju, kot četrtem stebru boja proti revščini (2008, Brdo) sprejeto za celo Unijo. Upoštevati dobre prakse ⁶držav članic.
5. Ponovno razmisliti o obljubi znižanja števila ljudi, ki živijo pod pragom tveganje revščine v Sloveniji za 40. 000 oseb do leta 2020 (to še vedno pišejo v EU v poročilu za Slovenijo). Pojasniti, kaj je bilo mišljeno in kako to doseči tudi s pomočjo prilagojene stanovanjske in prometne politike. Ob dejstvu, da sicer ob pri nas večina starih ljudi živi v prvem dohodkovne kvintilu, ima pa svojo stanovanjsko nepremičnino in ne plačuje najemnine, se vseeno življenjski stroški za stanovanje in drugo hitro povečujejo.
6. Oblikovati reprezentančno vladno telo za skupno analiziranje in definiranje smeri reševanja zamisli iz koalicijskega sporazuma (pogodbe) do 2018 in koordinacijo področij D1, D2, D3, D4.
7. Začeti aktivnosti, da se v novem poročilu za 2018 povečajo nameni za nastanitev in do takrat poleg programa pomoči starim gospodinjstvom prilagajanje njihovih domovanj za varno bivanje v pogojih pozne starosti.
8. Prilagajanje bivališč starejših gospodinjstev. Do 2017 izdelati program in projekt (okvirna cena 200. 000 €) skupaj s predstavniki civilne družbe in upokojencev in pripravo zakona ali uredbe.
9. Specifična zbiranja podatkov za populacijo 60 + in upokojence. Izdelava in spremljanje posebne reprezentančne košarice življenjskih potrebščin za upokojence, povezovanje z zdravstvenimi in bivalnimi podatki (še nimamo finančne ocene).
10. Preučevanje in prilagoditev REN-a in podatkov v njem ter dodatna obdelava za spremljanje bivalnih in transportnih stanj in oblikovanje **operativno bazo stanovanj ali register stanovanj po kriterijih WHO Ženeva 2010** (še nimamo finančne ocene).
11. Raziskovanja **in pomoč nevladnim organizacijam za poudarjeno svetovanje** in oblikovanj skupin starejših ljudi za prenavo njihovih stanovanj in svetovanje za druge oblike reševanja njihovih predvidenih zdravstvenih težav vezano na bivanje (še nimamo finančne ocene).
12. Uskladiti termine (časovnice) in vsebine med dokumenti, ki urejajo področje demografskih in drugih sprememb. Vezava na Evropsko Agendo 2020 kot vmesno kontrolno točko in zaveze v zvezi s tem.

⁶ Bevk Saša 12.11.2015 22:30 »Do upokojitve odplačaš stanovanjska posojila, nato hišo prodaš in se preseliš v manjše stanovanje, razlika pa pomeni rento za stara leta«.
/ Finance 222/2015http://manager.finance.si/8838157/Kako-po-belgijskem-zgledu-zagnati-gradbeni%C5%A1tvo

13. Analizirati veljavno koalicijsko pogodbo (sporazum) in napovedano celovitost zaveze pri stanovanjski politiki in transportu ter napovedano ustanavljanje posebnega telesa in pregleda, časovni načrt dela vlade zaradi vključevanja idej iz vizije in drugih predlogov v druga gradiva.
14. Urediti zadeve in pristojnosti ter obveznosti med MDDSZEM in MZ ter še z MOP in MF okrog definicije socialne pomoči pri nastanitvi glede na napovedan prehod iz neprofitnih na stroškovne najemnine in glede financiranja nege ter oskrbe v institucionalnih oblikah, kar bo moralo vplivati na neinstitucionalne oblike.
15. Ob pripravi katerekoli nove strategije upoštevati skupno vizijo oblike družbenega življenja v 2025 ali 2030, urediti spremljanje ter opozoriti deležnike na kavzalne vplive posledice za skupno delo in uvajati osnovne izhodiščne bilančne pogoje. Glej sedem vprašanj (Hermagoras).
16. Določiti kako se bo oblikoval končni strateški dokument (ali dokumenti), ki mu bo AHA.SI strokovna podlaga in kako bo ali bodo nastajali. Določiti način za usklajevanje gradiva nastalih v AHA.SI s strategijami ter vizijami opisanimi z D1, D2, D3, D4 in sprejetimi finančnimi okviri.
17. Določiti način merjenja in usklajevanja ciljev ter vsebin napisanih v posamičnih gradivih, če bo do tega prišlo v okviru AHA.SI.

C. TRANSPORT

1. **V osnovnem gradivu smo problematiko poti ali prevoza porabe med gospodinjstvi in oskrbnimi centri obravnavali podrobno in napisali nekaj izkušenj. Prihodnost v bodoče zaradi iz ekoloških in socialnih in ekonomskih razlogov ne bi smela temeljiti na sedanj naši naselitveni razpršenosti in demografski prihodnosti.** Mobilnost menjave bivališč, ki bi to upoštevala (belgijski ali nemški primer pa še ni nikakor naš ideal - za promocijo takega dela potrebujemo veliko svetovalnega časa in sredstev).
2. Ob transportu je treba posebej preučiti kriterije za določanje samostojnega upravljanja motornih vozil po 80-tem letu, stroški povezani s potovanji bodo zelo narasli, če ne bodo pred tem urejeni ustrezni servisi v bližinah oskrbovancev. Razpršenost poselitve bo dodatno povečala posamične in skupne socialne stroške, javni promet pa praktično stagnira.
3. Preučiti bo treba prometne storitve »Prostofer«, »Uber« in podobne, vendar tudi taki servisi nekaj stanejo in veliko prevažanja ni tudi koristno nasploh.
4. Glede na splošno dobro funkcijo hoje je treba to najnaravnejšo obliko gibanja razvijati še naprej in država naj jo podpira kot pozitivno diskriminacijo ter s tem tudi nosilce takih aktivnosti, ki naj bodo predvsem društva ter druge upokojenke asociacije.